

הוראת מגילת רות- כתות עולים

פתיחה

השנה נוספה מגילת רות לתוכנית הלימודים של כיתה י"א. סיפור המעבר של רות ממואב ליהודה והקשיים עמם היא מתמודדת בעקבות המעבר, עשויים להתאים מאוד לסיפורם של העולים (בין אם הם יהודים מלידה ובפרט אם נדרשו למהלך של גיור כדי להצטרף לעם ישראל). אנחנו מציעים בכתות העולים את לימוד המגילה **מוצע בנוסף** ללימוד החומר הקיים. מורה שיבחר ללמד את מגילת רות יגדיל את הבחירה של תלמידיו בחלק ג' של הבחינה (במקביל ליונה ומהילים). חומרי ההוראה של מגילת רות מבוססים על החומרים של הכתות הרגילות עם דגש על מיומנויות. חומרי ההוראה המוגשים לפניכם הם ברמה גבוהה יחסית ומותאמים לעולים בעלי רקע ומיומנויות בלימוד תנ"ך.

על מנת לשקול את הייתכנות שבהוספת מגילת רות לחומר הלימוד נשמח לעמוד בקשר עם המורים שילמדו את המגילה, ללוות את ההוראה במידת הצורך ולשמוע הערות ותובנות. לעדכון ניתן לפנות לנעמי פרקש מדריכת העולים בטלפון 0556690993 או במייל נעמי פרקש nomi6732@gmail.com.

מגילת רות, הנקראת מידי שנה בחג השבועות, היא מגילה מוכרת ואהובה. נלמד אותה כסיפור אופטימי של צמיחה מתוך משבר; נתמקד בחסד ובביטויים שונים שלו במגילה ובשכרם של גומלי החסדים. להוראת מגילת רות נקדיש בע"ה כ-7 שיעורים.

אפיון דמות

במרכז הלמידה יעמדו דמויותיהן של נעמי, רות ובוועז. נכיר את הדמויות מתוך הפסוקים המדרש והפרשנות, נלמד על המעשים והמידות שלהן ועל הערכים המניעים אותן. למידה זו היא הבסיס ליכולת שלנו ללמוד מהן וללכת בדרכן. נלמד על הדמויות בעזרת המיומנות של אפיון דמות.

הכלים להיכרות עם הדמויות רבים, מתוכם נקנה ביחידה זו שניים

- שמות וכינויים
- מילה מנחה.

שנזכה ללמוד וללמד.

פרק א (שני שיעורים)

מפת הלמידה :

פסוקים א-ו	איתור מידע בפסוקים רקע : האיסור לשאת עמוני ומואבי
פסוקים ז-יח	הקניה : אפיון דמות חלוקת הפסוקים לשלושה טיעונים ושלוש תגובות דמותה של נעמי, דמותה של רות
פסוקים יט-כב	אפיון דמותה של נעמי מתוך תגובתה לנשות העיר
מבט כללי	כלים נוספים להיכרות עם הדמויות : מדרשי שם, מילה מנחה
סיכום - מה למדנו? - מה למדנו לעשות? הקשר אישי והקשר רחב- רשות.	

מפת הצבעים :

הקשר אישי והקשר רחב	הצעת הוראה	מיומנות- הקניה	פרשנות מלווה	רקע- מצוות התורה
------------------------	------------	----------------	--------------	---------------------

פתיחה

פרק א יחולק בלימוד שלנו לשלושה חלקים

א-ו הרקע לסיפור

ז-יח שיחת נעמי וכלותיה

יט -כב הגעת הנשים לבית לחם.

הפתיחה של המגילה (פסוקים א-ו) מספקת את הרקע לסיפור המרכזי, ומתארת בקצרה רצף של אסונות שאירעו למשפחת אלימלך ונעמי במשך למעלה מעשר שנים : הרעב והירידה מהארץ, מותו של אלימלך ואח"כ מות בניו מחלון וכליון. הפרק מתמקד בנעמי, שעזבה את בית לחם כאם ורעיה שאינה חסרה דבר (כפי שהיא מעידה על עצמה לקראת סוף הפרק "אני מלאה הלכתי"), ועתה היא אלמנה, אם שכולה, ובנוסף - חסרת כל. בעוד הרקע מתאר בקצרה מאורעות שאירעו במשך תקופה של למעלה מעשר שנים, שאר פרקי המגילה יתארו בפירוט רב מספר התרחשויות שאירעו במשך תקופה של מספר חודשים בתקופת הקציר.

במרכז השיעור תעמוד השיחה בין נעמי לבין שתי כלותיה הנוכריות (פסוקים ז-יח). בפסוקים אלו נעמי הודתה לכלותיה על החסד שעשו עִם בניה ואתה, והפצירה בהן לשוב לבית הוריהן, משום שאין להן עתיד ביהודה. הטיעונים ההגיוניים שהציגה נעמי חידדו את המחירים שבהתלוות אליה. ערפה נענתה להפצרותיה של נעמי בעוד רות התעקשה להישאר אתה. סיומו של הפרק (פסוקים יט - כב) מתאר את הגעתן של נעמי ושל רות לבית לחם. נשות העיר, שכנותיה של נעמי לשעבר, התייחסו לשינוי שעבר על נעמי, והיא בתגובה ביקשה מהן לקרוא לה "מרה"- שם המבטא את המרירות והריקנות שהיא חשה. נקודת הייאוש והשפל הזו היא תחילתו של תהליך התמלאות, שיגיע לשיאו בחתימת המגילה.

בהוראת פרק א נתמקד בדמויותיהן של נעמי ושל רות. נעשה זאת באמצעות הקניית המיומנות "אפיון דמות".

דגשים בהוראת פרק א

מיומנויות : אפיון דמות

מושגים : האיסור לשאת עמוני ומואבי.

מהלך

פסוקים א-ו : הפתיחה לסיפור המגילה

פסוקים אלו מציגים בפנינו מידע חשוב כרקע להבנת הסיפור המרכזי (מי הן הדמויות בסיפור, באיזו תקופה מתרחש הסיפור וכדו') והם "שער הכניסה" אל המגילה.

ננחה את התלמידים לאסוף את המידע העולה מן הפסוקים :

- האסון הלאומי- הרעב, והאסון המשפחתי.
- נתייחס לרצף האסונות הפוקדים את משפחת אלימלך.
- שמות המקומות : בית לחם ושדי מואב. (מומלץ להציג מפה).
- החלטתה של נעמי לשוב לבית לחם בעקבות המידע על תום הרעב ופקידת ה' את עמו.

איסור תורה : לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'

ברקע תיאור קורות המשפחה על התלמידים להכיר את האיסור להינשא למואב ואת משמעותו להבנת סיפור המגילה. האיסור מופיע בספר דברים : "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם" (דברים כג, ד). משמעות איסור זה היא שמואבים ועמונים אינם יכולים להינשא לאחד מבני ישראל.

חז"ל מלמדים אותנו שהאיסור למואבי להינשא לבן או בת מעם ישראל חל רק על גברים מואבים, בעוד שאישה מואבית שהתגיירה רשאית להינשא ליהודי : "ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', בזכרים הכתוב מדבר ולא בנקבות, עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית" (ספרי דברים כי תצא רמט).

[הערה : בחרנו שלא להרחיב את הלימוד ההלכתי בנושא זה ולהסתפק בהלכה כפי שהיא מופיעה בספרי. המעוניינים יכולים לעיין בנושא זה [באתר פניני הלכה](#) של הרב מלמד]

המגילה מבססת את ההיתר, אולם כפי שנראה למרות ההיתר ההלכתי, היו עדיין אנשים ביהודה שנרתעו מקשר עם אישה מואבית כפי שעולה מהיחס של אנשי בית לחם לרות וכפי שנלמד בפרק ד מסירובו של הגואל לשאת את רות.

פסוקים ז-יח: בדרך

בלמידה של פסוקים אלו נרצה להקנות מיומנות: אפיון דמות. נבחן מה הפסוקים מלמדים אותנו על דמויותיהן של נעמי ושל רות.

אפיון דמות: הקניה

התורה ממעטת בהצגת מאפייני הדמויות באופן ישיר (דוגמאות ליוצאי דופן אלו הן "נח איש צדיק תמים הָיָה בְּדֹרֵתּוֹ", בראשית ו ט; "אִישׁ גִּבּוֹר חָיִל", רות ב א ו). בדרך כלל ההיכרות עם הדמויות בתנ"ך נעשית באופן עקיף: מתוך הפעולות שלהן, הבחירות שהן בוחרות, אופן הדיבור שלהן, שמן וגם פרטים חיצוניים כגון מראה או לבוש. נוכל ללמוד על דמות גם מתוך ההתנהלות שבינה לבין דמויות אחרות: הכינויים בהם מכנים אותה, האופן בו מתייחסים אליה או מדברים עליה. חז"ל והפרשנים השונים התבססו על המידע המופיע בפסוקים כדי להאיר בפנינו את הדמויות.

אפיון דמות- תרגול ראשון: דמותה של נעמי

בקריאה הראשונה של הפסוקים נעקוב אחרי דמותה של נעמי, שעזבה את בית לחם כאישה שאינה חסרה דבר. נעמי היא עתה אלמנה ואם שכולה, ובנוסף לכך גם נטולת פרנסה. נעמי מחליטה לשוב לבית לחם. כלותיה מצטרפות אליה ללוות אותה. כאשר היא מבינה שהן מתכוונות לשוב אתה והיא פונה אליהן בבקשה שתשובנה לבית אמן במואב. נקרא את השיחה בין נעמי לבין שתי כלותיה.

בקריאה נשים לב שהשיחה של נעמי עם כלותיה מורכבת משלושה שלבים.

ח - י פנייה ראשונה של נעמי ותגובת הכלות

יא - יד פנייה שנייה של נעמי ותגובת הכלות

טו - יח פנייה שלישית של נעמי ותגובת רות ותגובת נעמי

הצעה להוראה:

- קריאה בתפקידים. ארבעה תלמידים קוראים, כל תלמיד קורא תפקיד אחד: נעמי, רות, ערפה, קריין. בדרך זו נבחין בהפצרות החוזרות של נעמי, ונשים לב מתי רות וערפה מדברות בקול אחד ומתי הן נפרדות. בכיתות שבהם הקריאה מהתנ"ך עדיין קשה אפשר לשכתב את הפסוקים לפני הצגתם.
- שימוש בעט מדגיש (מרקר): ננחה את התלמידים לסמן בצבעים את דברי נעמי, רות וערפה.

בעקבות הקריאה נשאל:

- על מה הודתה נעמי לכלותיה?
- איך כינתה נעמי את כלותיה, ומה מלמד הכינוי?
- אילו ביטויים נוספים בפסוקים מלמדים על הקשר בין החמות לכלותיה?
- אילו טיעונים העלתה נעמי כדי לשכנע את כלותיה לשוב לבית הוריהן בפנייתן הראשונה (ח-ט) ואילו העלתה בפנייתן השנייה (יא - יג)?
- מה נוכל ללמוד מן הפניות של נעמי לכלותיה על הקשר בינה לבין כלותיה ועל מה שחשוב לה?
- לפי דבריה של נעמי, איך היא מבינה את מה שקרה לה במואב? מה היא חושבת על מה שיקרה לה?

נאסוף: מה למדנו על דמותה של נעמי (המידות שלה, הערכים המנחים אותה)?

אפיון דמות- תרגול שני : דמותה של רות

נקרא שוב את הפסוקים, הפעם נתמקד בדמויותיהן של רות ושל ערפה. נשאל :

- "וַתֵּשֶׁנָּה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד וַתִּשָּׁק עֲרָפָה לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ" (יד)
- הפסוקים מתארים את הקושי העצום של רות ושל ערפה להיפרד מנעמי, ואת הבחירה של ערפה לשוב למואב : האם בחירתה של ערפה היא מובנת ולגיטימית? האם היא לא-מוסרית?
- התנ"ך מספר על בחירתה של עורפה ולאחר מכן על בחירתה של רות, ומזמין אותנו להשוות ביניהן. מה מלמדת ההשוואה בין שתי הנשים על בחירתה של רות?
- לפי הפסוקים, מה גרם לנעמי לקבל את הבחירה של רות?
- נתייחס לפועל המיוחד : " וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ". הפועל "לדבוק" מחזיר אותנו אל קשר הנישואין : " וַדָּבַק בְּאַשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" (בראשית ב כד). נקשר את הפועל למילה דבק. מה לומדים מכך על רות?

נקרא את תשובתה המרגשת של רות לנעמי (פסוקים טז-יז) :

"וַתֹּאמֶר רות אֶל תַּפְגַּעִי בִּי לְעֵזְבִי לָשׁוּב מֵאַחֲרַיִךְ, כִּי אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִּי אֵלַיִן עִמָּךְ עַמִּי וְאֱלֹהֶיךָ אֱלֹהֵי : בְּאֲשֶׁר תִּמְוִיתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקְבֹּר כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יִסִּיף כִּי הַמָּוֶת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ".

נסביר את המילים המודגשות : תפגעי בי - תבקשי ממני, תתחנני אלי ,

נעיין בתשובת רות ונסביר מה מלמדים הדברים על עולמה : במישור האישי- האנושי : הנאמנות המוחלטת לחמות הזקנה, במישור האמוני והלאומי - החיבור העמוק לעם ישראל ולאלוקי ישראל.

הערה למורה : רות בתשובתה בוחרת להישאר עם נעמי ולהצטרף לעם ישראל. רות היא למעשה גיורת. ישנם תלמידים עולים רבים שכחלק מעלייתם ארצה עברו תהליך של גיור. נתייחס למסירות הנפש של רות שרוצה להיות חלק מעם ישראל.

הצעה להוראה :

ננחה את התלמידים לנסח בלשונם את ההצהרה של רות ונבסס את הלימוד המוצע להלן על ניסוח זה.

נאסוף :

נשאל מה למדנו מהפסוקים על דמותה של רות.

- הבחירה שלה (מתוך השוואה לבחירה של ערפה)
- הדברים שאמרה לנעמי
- ההתייחסות של נעמי אליה, ההחלטה להניח לה.

פסוקים יט-כב : בבית לחם

הצעה להוראה :

לפני קריאת הפסוקים, נציע לתלמידים לכתוב מה עשויות להיות הרגשות של נעמי ומה עשויות להיות הרגשות של רות לקראת ההגעה לבית לחם.

לחילופין, ניתן להנחות את התלמידים לכתוב משפט בגוף ראשון : מה לדעתכם אמרו נעמי ורות זו לזו כשראו את בית לחם מרחוק...?

נתייחס לכיוונים שהתלמידים יעלו (חששות של נעמי משיבה אחרי זמן ממושך ובמעמד שונה כל כך ושל רות מן הלא מוכר, תקווה שאולי התעוררה...).

נקרא את הפסוקים, נסביר את תגובת נשות העיר ואת שאלתן: "הזאת נעמי?"

כדי להבין את גודל התמיהה נעזר בדברי המדרש:

"ותהום כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי? זו היא שמעשיה נאים ונעימים?

לשעבר היתה מהלכת באיסקפטיאות [=נעליים] שלה, ועכשיו היא מהלכת יחפה. ואת אמרת הזאת נעמי?

לשעבר היתה מכסה בבגדי מילתין [=משי] ועכשיו היא מכסה בסמרטוטין ואת אמרת הזאת נעמי?

לשעבר היו פניה מאדימות מכח מאכל ומשתה, ועכשיו פניה מוריקות [=גוון העור השתנה] מן רעבון" (רות רבה, ג, ו)

נשאל:

- לפי המדרש, מהו השינוי העיקרי שהתמיה את בנות העיר?
- מה הוסיף המדרש על הפסוקים?
- לדעתכם, באיזה טון נכון לקרוא את שאלת נשות העיר (ואת ההרחבה במדרש): תמיהה? כאב? הזדהות? שמחה לאיד?

אפיון דמות- תרגול שלישי: דמותה של נעמי

נשאל: מה נוכל ללמוד על נעמי מתוך תשובתה לנשות העיר?

- נעמי ביקשה מנשות העיר לקרוא לה בשם חדש - "מרה", והסבירה את שינוי השם. ניזכר בשינוי שם נוספים בתנ"ך - בדרך כלל שינוי השם מלמד על שינוי לטובה, על צמיחה והתקדמות, ואילו נעמי בחרה שם שמבטא את ייאושה.
- דבריה של נעמי מלמדים על המעמד שהיה לה ולמשפחתה בבית לחם¹.
- מן הפרק כולו נוכל ללמוד גם על האמונה העמוקה של נעמי: היא מזכירה את שם ה' בפרק א מספר רב של פעמים בהקשרים של אמונה בהשגחה פרטית - פסוקים ו, ח, ט, יג, יז, כ, כא - לצד הייאוש אמונתה של נעמי בה' איתנה. את האסונות שפקדו אותה היא מפרשת כעונש מאת הקב"ה "ושד-י הרע ליי" (א', כ"א)².

¹ רש"י וראב"ע מציינים בפירושיהם מעמד זה.

רש"י לפסוק א: וילך איש - עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מארץ ישראל לחוצה לארץ מפני צרות העין שהיתה עינו צרה בעניים הבאים לדוחקו לכך נענש:

ראב"ע לפסוק יט: הזאת נעמי - כי אלימלך ואשתו היו מגדולי ישראל:

² רש"י כא: ענה בי - העיד עלי שהרשעתי לפניו.

פרק א: כלים נוספים להעמקת ההיכרות עם הדמויות

הלמידה שלנו את פרק א התמקדה בהיכרות עם דמויותיהן של נעמי ושל רות. נשוב ונתבונן בפרק כמכלול, ונמצא בו שני כלים נוספים שמעמיקים את הבנתנו את הדמויות:

1. מדרשי שם

מדרש שם- הקניה

"מדרש-שם": הסבר למקורו או למשמעותו של שם פרטי של אדם או של מקום. לפעמים מדרש השם הוא גלוי, התנ"ך עצמו מסביר את שם הדמות (למשל: "הַנָּזֶה הָרָה וְיִלְדָּתָּ בֶן וְקָרָאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל, כִּי שָׁמַע ה' אֶל עֲנִיָּה" [בר' טז, יא]). נוכל למצוא גם מדרשי שם סמויים: התנ"ך לא מסביר את השם, אך משמעותו מובנת מתוך המסופר (למשל: "וַיִּרְחַל בָּצָה עִם הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאַבְיָהָ כִּי רָעָה הָיְתָה" [בר' כט, ט] 'ירחלי היא כבשה'). ננחה את התלמידים להעלות שמות של דמויות תנ"כיות שנוכל להסביר את שמן, ונחשוב מהו מדרש השם והאם הוא גלוי או סמוי.

תרגול: מדרשי השם בפרק א

נאסוף מהפסוקים את שמות הדמויות: אלימלך, נעמי, מחלון, כליון, ערפה, רות. נוכל להציע לתלמידים להסביר את השמות מתוך מה שלמדו על הדמויות בפרק א או מתוך ידע קודם.

הכתוב לא מסביר את השמות, אך מתוך מה שאנחנו יודעים עליהם ובעזרת מדרשי חז"ל נוכל לדרוש את שמותיהם.

- אלימלך - "היה אומר: אלי תבוא מלכות", (רות רבה ב ה), "אלימלך מגדולי הדור ומפרנסי הדור היה. ... " (ילקוט שמעוני)
 - מחלון וכליון - שמם מרמז על סופם, מחלה וכליה. (לפי חז"ל נקראו יואש ושרף).
 - נעמי- "שהיו מעשיה נאים ונעימים" (רות רבה ב ה).
 - רות וערפה - "שם האחת ערפה, שהפכה עורף לחמותה, וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רות, שראתה בדברי חמותה" (רות רבה ב ט).
 - ניזכר גם בשינוי השם בפרק: מ"נעמי" ל"מרה".
- התלמידים צריכים לדעת להסביר שלושה מדרשי שם.

2. מילה מנחה

מילה מנחה - הקניה

מילה, צירוף מילים או שורש לשוני ברצף פסוקים שחוזרים בפסוקים חזרה מרובה. החזרה על המילה המנחה היא בעלת משמעות ובדרך כלל מדגישה רעיון מרכזי, גלוי או סמוי. בסיפורים רבים המילה המנחה חוזרת בכפולות של 7, או שהיא חוזרת במספר אחר שיש לו משמעות בתנ"ך כגון 12.

שלבי הלמידה הם: זיהוי המילה המנחה, דיון על משמעותה ותרומתה להבנת הרעיון המרכזי בפסוקים.

במסגרת לימוד מגילת רות נייעזר במילה המנחה ככלי נוסף לאפיון דמותה של רות.

תרגול: המילה מנחה בפרק א

המילה המנחה בפרק היא השורש שו"ב.

נסמן את ההופעות שלה (כדאי לעשות זאת באמצעות עט מדגיש [מרקר]) - השורש שו"ב מופיע פעמים רבות בפרק א - 12 פעמים. נמייך את ההופעות השורש "שוב" לציון שיבה ליהודה, ולציון שיבה למואב.

נקיים דיון על המשמעות העולה מן המילה המנחה.

כאן נוכל להציע משמעות אפשרית אחת: פירוש הפועל שו"ב הוא לחזור. השימוש בפועל שו"ב לציון המקומות השונים מואב ובית לחם מעלה את השאלה לאן שייכת כל אחת מן הדמויות. עורפה, שבה למואב ואילו רות בוחרת בחסד ובשיבה ליהודה, למרות שמעולם כנראה לא הייתה ביהודה. בהקשר של התלמידים העולים אפשר לדון בביטוי שחוזר אצל עולים רבים "חזרנו הביתה". מה המשמעות לכך שעולים בוחרים לתאר כך את עלייתם למרות שמעולם לא גרו כאן.

הקשר אישי

להלן נציע כיוונים לשיח העולה מן הלמידה. חלק זה אינו חובה.

1. גיור- חשוב במיוחד לתלמידים שעוברים גיור.

חלק מהתלמידים העולים שלנו צריכים לעבור תהליך של גיור. תהליך זה מורכב ולא פעם מאתגר. כדאי לנצל את ההזדמנות ולדבר על תהליך הגיור סביב סיפור הגיור של רות. דבריה של רות לנעמי, המלמדים על אמונתה ועל השייכות שהיא חשה לעם ישראל, הפכו למקור ללמידה על גיור (בגמרא נלמדו מרות גם דיני גיור). נצפה בסרטון [מפגש עם שלושה גרים](#) - לכל אחד מהם מניעים שונים, קשיים ולקחים מתהליך הגיור. קישור לסרטון

2. ספויילר...

נשווה בין מצבה של נעמי בתחילת הפרק ובסופו:

נעמי, אישה חשובה, אשת משפחה ובעלת רכוש, מעידה בסיומו של הפרק על עצמה: "אֲנִי מְלֵאָה הִלֵּכְתִּי וְרִיקָם הֵשִׁיבֵנִי ה'". נגדיר את סוגי החוסר שעליהם מספרת נעמי:

- החוסר הכלכלי, שיביא אותה להיזקק למתנות עניים;
- החוסר במשפחה - היותה אלמנה ואם שכולה;
- התלישות והזרות - "וַתֵּהֶם כָּל הָעִיר עָלֶיהָ...".

נדפדף אל הפסוקים האחרונים במגילה (פרק ד, פסוקים יג-טז):

"וַיִּקַּח בָּעֶזְרָת רֹת וַתֵּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֶלֶיהָ וַיֵּתֶן ה' לָהּ הָרִיוֹן וַתֵּלֶד בֶּן:

וַתֹּאמְרָה הַנָּשִׁים אֵל נַעֲמִי בְרוּךְ ה' אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֹּאֵל הַיּוֹם וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל:

וְהָיָה לָךְ לְמָשִׁיב נֶפֶשׁ וּלְכֹלֶל אֶת שְׁבִתְךָ כִּי כָלִתְךָ אֲשֶׁר אֶהְבֶּתְךָ לְדֹתוֹ אֲשֶׁר הִיא טוֹבָה לָךְ מִשְׁבַּעַת בָּנִים:

וַתִּשָּׂא נַעֲמִי אֶת הַיֶּלֶד וַתִּשְׁתַּחֲוֶה בְּחִיקָהּ וַתֵּהִי לוֹ לְאִמָּנָה".

הפסוקים מלמדים על מילוי שלושת החוסרים: רות נישאה לבועז, מעשירי בית לחם. היא ילדה לו בן, ונשות העיר רואות בו את ממשיכה של משפחת נעמי. נשות העיר מלוות את נעמי ומברכות אותה, ובעצם מלמדות על השייכות המחודשת שלה.

נשאל: מה צריך לקרות כדי להתרומם מהייאוש העמוק, שמאפיין את חתימת פרק א, אל המלאות של פרק ד?